Oameni pe catalige

Asumarea măştii e uneori o decizie voluntară, alteori o pliere inconştientă, un mecanism de apărare declanşat de o seamă de reacţii organice incontrolabile. În ambele situaţii, chipul dispare, masca se întipăreşte statornic, rolul începe să curgă. Nu există oameni cu mască şi oameni lipsiţi de ea. Cu toţii o poartă, singurele excepţii fiind copiii, rasă bizară şi aproape neomenească, şi sfinţii, unicele fiinţe capabile să păstreze inocenţa copilăriei. Cât despre ceilalţi oameni, diferenţele dintre ei apar în privinţa continuităţii de care sunt în stare în rolul pe care şi-l asumă. Geniul, histrionul perfect, propune un personaj fără fisuri, nelăsând nicio clipă să i se vadă chipul. Masca lui e impenetrabilă, legenda lui se construieşte tocmai pornind de la această coerenţă supraomenească, de la virtuozitatea jocului său. În schimb, oamenii obişnuiţi fac doar roluri episodice, lasă adesea să le cadă masca, îşi descoperă, din neatenţie sau de oboseală, chipul, iar acesta se oferă, măcar pentru câteva clipe, vulnerabil şi aproape obscen.

* * *

Nu există nicio fotografie revelatoare a geniului. Fotografiile geniului sunt teatrale, sunt o componentă importantă a mitului său.

* * *

Nebunii sunt specialişti în puzzle. Însă, spre surprinderea generală, ei folosesc fragmentele din care ar trebui reconstituită Albă ca Zăpada pentru a construi figura lui Barbă Albastră…

* * *

Nebunul e un franciscan al spiritului

* * *

Nebunia nu e decât o problemă de geometrie în spaţiu, o problemă non-euclidiană.

* * *

Delirul nu e decât triumful deplin al raţiunii, adorarea cristalului.

* * *

Macedonio Fernández, palidă consolare:

„Se exagerează mult în legătură cu recrudescenţa nebuniei. Or, într-o sală în care se află doar două persoane, nu există niciodată mai mult de doi nebuni".

* * *

Psihanaliza e religia unor poeţi nebuni obligaţi să-şi sistematizeze delirul din lipsă de metafore.

* * *

Diferenţa dintre geniu şi omul obişnuit pare adesea minoră, căci ambii se mişcă, se îmbracă şi se comportă aproape la fel. Pasiunile îi fac în aceeaşi măsură vulnerabili, viciile îi transformă în egală măsură, micimile lor sunt identice. Cu toate astea, deosebirile sunt imense, căci omul obişnuit simte mereu pământul, în vreme ce geniul umblă pe catalige.

* * *

Poate că există fiinţe pentru care nebunia nu e o formă de naufragiu, ci reprezintă cea mai deplină împlinire a talentului lor.

* * *

Dacă există, totuşi, oameni care au înnebunit în somn, contrazicându-l pe Macedonio Fernández, atunci sminteala lor ar putea fi provocată tocmai de intensitatea demoniacă a dorinţelor pe care le încearcă în vis, dorinţe ce se dovedesc imposibil de împlinit.

Nebunul ar fi o maşinărie non-freudiană pentru care visul nu ar juca rolul realizării dorinţelor, ci, dimpotrivă, ar duce la exacerbarea

lor până în pragul imploziei organismului. Nebunului i s-ar refuza satisfacţia până şi în vis, el ar fi un soi de automat blocat la etapa fantasmării, urmărit de mecanismele refulării până şi în cotloanele cele mai obscure ale fiinţei.

În cazul nebunului, blocajul nu se instalează la nivelul elaborării dorinţei, al identificării caracterului ei constrângător, ci la nivelul satisfacerii dorinţei, fiindcă împlinirea ei este mereu amânată, refuzată sau chiar interzisă. Diferenţa dintre nevroză şi psihoză ar putea să fie următoarea: în primul caz, dorinţa e camuflată, individul nu ştie ce se află în spatele măştii sale, fiindcă e incapabil să-şi identifice în mod conştient dorinţa; de aceea, pentru el, continuând travaliul de deghizare şi metamorfozare, visul e spaţiul depăşirii refulării. În situaţia psihozei, dorinţa rămâne obscură în stare de veghe, însă e înfăţişată cu claritate în vis, fiind, în plus, mult intensificată de această dezvăluire. Însă, pentru că realizarea ei nu poate avea loc, şocul produs la interacţiunea dintre exacerbarea dorinţei şi imposibilitatea satisfacerii acesteia duce la declanşarea nebuniei.

* * *

Nebunia ca grad absolut al genialităţii, ca formulă desăvârşită de creativitate. Geniul se conformează parţial ideii, în vreme ce nebunul o trăieşte, ajunge s-o întrupeze.

* * *

Opera geniului ne este încă accesibilă, în ciuda anumitor dificultăţi de a-i surprinde exact semnificaţia, în vreme ce nebunia ne dă impresia de amorf, incoerent, haotic, barbar tocmai din pricina proiectului ei colosal, care înglobează toate aspectele existenţei, fără a se mărgini la o singură dimensiune. Genialitatea, în ciuda complexităţii sale, implică totuşi o succesiune de planuri şi motive, pe când nebunia propune o insuportabilă concomitenţă, o suprapunere terifiantă de planuri simultane, blocând orice încercare de analiză strict raţională, impunând excesul pur, privilegiind incomensurabilul.

* * *

Julian Barnes:

«La azilul din Rouen era internat cândva un lunatic numit Mirabeau, care se bucura de popularitate printre doctorii şi studenţii de la medicină de la Hôtel-Dieu datorită unui anumit talent: pentru o ceaşcă de cafea, era gata să se împerecheze pe masa de disecţie, cu un cadavru de femeie (ceaşca de cafea îi sporeşte nebunia, sau, din contra, o diminuează?). Într-o zi, însă, Mirabeau s-a dovedit a fi un laş: Flaubert notează că şi-a avortat misiunea în momentul când a fost adus în faţa unei femei ghilotinate. Nu-i aşa că pentru asta i se oferiseră două cești de cafea, cu porţie dublă de zahăr şi o înghiţitură de coniac? (dar nevoia pe care o simţea el ca leşul să aibă o faţă, oricât de moartă, îl face mai normal, sau şi mai nebun?)».

* * *

Dublul nostru nu e în stele, nu e în altă parte, dublul e în noi. De aceea, omul e alcătuit din două fiinţe, una diurnă, iar alta nocturnă. Fiinţa diurnă e organizată în jurul apercepţiei transcendentale, pe când fiinţa nocturnă e structurată asemenea rizomului Deleuze-Guattari. În stare de normalitate, cele două fiinţe funcţionează în paralel, iar nebunia survine doar atunci când aceste două aspecte ale umanităţii interferează, tulburându-se astfel armonia coexistenţei dintre cele două fiinţe. Pe când omul obişnuit e compus din două fiinţe care se succed, nebunul e alcătuit din două fiinţe care tind să se suprapună. Nu prezenţa a doua fiinţe în noi e patologică, ci faptul că acestea se intersectează şi se suprapun.

* * *

Nebunia nepatologică a copiilor ar putea să fie semnul hegemoniei absolute a ludicului în întreaga lor viziune despre lume. În acest caz, deosebirea dintre nebunia nepatologică/geniu (reamintesc că numeroase tradiţii asimilează copilăria cu o stare de genialitate inconştientă) şi nebunia patologică ar consta tocmai în caracterul esenţialmente ludic al primei, aspect absent din fenomenele patologice, fiindcă jocul este opusul maladiei. Dacă această ipoteză s-ar dovedi corectă, ea ar duce la respingerea ideii potrivit căreia geniul e o

formă de nebunie (patologică). O asemenea interpretare l-ar readuce pe geniu printre cei sănătoşi, risipind tenebrele care îl înconjurau; el nu ar mai fi un bolnav de excepţie, un «sărit» imprevizibil, ci un om perfect sănătos, capabil să se joace în orice împrejurare, o adevărată încarnare a instinctului ludic.

* * *

Când visele nu mai pot să crească în pământul lor obişnuit, profitând de materia hrănitoare a somnului, tot mai adânc răscolită de extenuare sau spaimă, ele sunt silite să-şi caute un alt teritoriu, un sol la fel de fertil în care să-şi înfigă rădăcinile, invadând astfel graniţele treziei şi străduindu-se să o populeze cu flora lor fantastică, uneori absurdă, alteori înfricoşătoare. E ipoteza Gildei pentru apariţia nebuniei, ipoteza ştergerii frontierelor, a confuziei genurilor, ipoteza viselor-buruieni.

* * *

Dacă geniul conţine în sine mai mulţi oameni, aşa cum credea Weininger, atunci idiotul nu se conţine nici măcar pe sine.

* * *

Nebunia e o infracţiune la legea circulaţiei, o formă de exces de viteză.

* * *

Geniul se află întotdeauna la jumătatea distanţei între inerţia deplină a lenei şi precipitarea demonică a vagabondajului, între dorinţa vegetală de dezintegrare şi mania halucinantă a activismului fără scop, a gestului sisific. El reprezintă echilibrul instabil şi extrem de greu de atins dintre două forme de autodistrugere, dintre două înfăţişări contradictorii ale instinctului morţii. De aceea, cei care se apropie de genialitate, fără a putea s-o atingă, fără să-i interiorizeze formula paradoxală, sfârşesc sfâşiaţi, prinşi în menghina mecanismelor instinctuale pe care le-au declanşat, incapabili să dobândească

echilibrul, prinşi în vârtejul forţelor ce ajung să le guverneze descompunerea.

* * *

Dacă fiecare secol are o maladie psihică la modă, timpul mesianic ar trebui să fie al autismului, al închiderii monadice în sine în aşteptarea judecăţii.

* * *

Pentru Valéry, diferenţa dintre geniu şi nebunie e aceea dintre înot şi înec. El uită, însă, că destul de adesea şi cei care ştiu să înoate se îneacă…